

Ne bodimo politični slepci

Poslanci Južnotirolske ljudske stranke so svoj glas za zaupnico vladi ministrskega predsednika Lamberta Dinija utemeljili z dvema razlogoma: v novi vladi ni več neofašističnih ministrov in podtajnikov, njen predsednik pa je v svojem programskem govoru poudaril skrb za problem avtonomij in skrb za jezikovne manjšine. Priznati je treba, da takšnih besed praviloma ni bilo v programskih govorih ministrskih predsednikov vseh prejšnjih 53 vlad v italijanski poveljni zgodovini.

Slovenci v Italiji nimamo seveda prav nobenega razloga, da si veselo in navdušeno manemo roke, saj nas je dolgoletna izkušnja v tem pogledu marsičesa naučila. Kljub temu pa prav radi napišemo, da so nam te Dinijeve besede dobro dele.

Nobenega dvoma ni, da se je novi ministrski predsednik dotaknil v svojem predstavitvenem govoru v parlamentu tudi manjšinske problematike, ker so ga nanjo neposredno ali posredno opozorili parlamentarci, ki sami pripadajo manjšinskim narodnostnim skupnostim ali avtonomističnim gibanjem. To med drugim spet dokazuje, kako je pomembno in naravnost nujno, da imajo svoje izvoljene zastopnike v zakonodajnih zbornicah tudi narodne in jezikovne manjšine. To je hkrati dokaz, kolikšno škodo ima naša slovenska manjšina, ker nima svojih zastopnikov v omenjenih zborni-

Vlada ministrskega predsednika Dinija je v poslanski zbornici prejela zaupnico. Presenečenj ni bilo; 302 glasova za vlado, 39 proti, 270 vzdržanih.

cah. Jasno je dalje, da bo tudi od zanimanja in prizadevanja parlamentarcev iz manjšinskih vrst odvisno, če bo Dinijevi načelni izjavi o skrbi za manjšine sledilo kakšno konkretno dejanje.

Kot je pojasnil njen predsednik, sedanja vlada ne bo imela dolgega življenja. Kljub temu pa je po našem mnenju nujno, da bi takoj sprejela nekaj ukrepov v

DRAGO LEGIŠA

Ob prvi obletnici mostarske tragedije

Globalje sporočilo padlih prijateljev

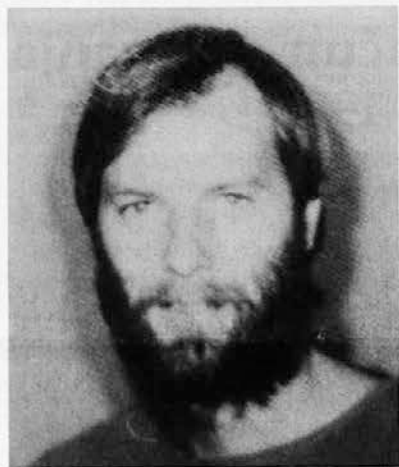
Ostali so spomini, spomini na prijetne trenutke, skupna doživetja, ostalo je prijateljstvo, tisto pravo, ki ni na konici jezika, pač pa na dnu srca. V letu dni pa je nastalo še nekaj novega, ki morda ne bi vzkliko, če ne bi bilo tistega usodnega 28. januarja v Mostarju. Granata, ki je uničila tvoje mlado življenje, eksplozija, ki ji nisi mogel biti kos, sili k razmišljanju, raz-

sadist lahko iz varnega zavetja izstrelil granato, ne da bi pogledal v oči nedolžne žrtve. Samo strahopetec z neutešenim sadizmom v sebi je lahko avtor zahrbtnega zločina. Na Trebeviču, kjer je bila za časa olimpijskih iger steza za bob in sankanje, sem srbskega prostovoljca pri minometalcu vprašal, kaj čuti, ko izstrelil smrt v sajaevsko središče. »Nič«, se je gla-

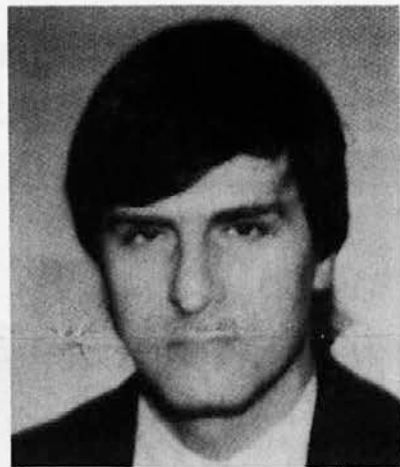
Mostarska granata govori o nas vseh, o naših slabostih, pomanjkanju zaupanja, prešibki veri v dobro.

Mostarska granata nas je v tem letu naučila marsikaj: pričeli smo misliti; človeka, ki misli z lastno glavo pa ni moč z lahkoto prevariti, ga zaslepiti.

Mostarska granata nadalje postavlja neštete vzporednice s preteklostjo,

Saša Ota

Marco Lucchetta

Dario D'Angelo

glabljanju, poglobitvi. Človek se rodi s slo po uničevanju, ki s potrošništvom postaja ne več razvada, pač pa navada. In čim bolj se zavedamo obilja, ki nas obdaja, tem bolj smo objestni v uničevalni mrzlici, pa naj gre za predmete, ki so še uporabni, za ostanke na mizi, ki bi jih lahko spravili za večerjo, za bolečino, ki bi jo lahko olajšali, za življenje, ki bi ga lahko rešili.

SAŠA RUDOLF

Za zmago zla ni potrebno veliko, dovolj je le, da dobri in pošteni ljudje ne reagirajo, ne storijo ničesar. Iz lagodnosti in egoizma prepuščamo izbire drugim. Izgovorov ne manjka: dovolj sem obremenjen z vsakdanjim delom, ne zanima me politika, nočem imeti opravka z nečedni poslom, saj so vsi enaki, barbari, naj se med seboj pobijejo, da bomo imeli mir. V vsakem takem izgovoru, v vsaki taki misli je del resnice in prav zaradi tega ne gre podpisovati bele menice, še posebej ne tistim, ki mislijo, da sta politika in etika ločeni enoti. Kdor tako razmišlja, ne bo nikoli v polnem razumel ne prve ne druge, in ni vreden, da bi mu zaupali.

Mostarska granata govori tudi o sadizmu in pohlepu po oblasti. Samo

sil njegov odgovor. »V vojski so me naučili, da je treba ukaze izjavati brez ugovorov, pa saj jaz nisem iskal vojne, vojna me je našla. Glavno je, da preživim, kaj mi mar, če umirajo muslimani, saj imamo tudi mi mrtve«. Iz povelja: »Ubijaj!«, ki naj mu vojak ne bi smel ugovarjati, je postajalo njegovo razmišljanje vedno bolj grozeče. Sadizem je neozdravljiva bolezen, na dan pa pride še posebej v vojnih okoliščinah, ko vrednote popustijo, ko se prav sadisti izkažejo in napredujejo vse do najvišjih mest. Sadizem ne pozna ne narodnosti ne rase ne spola ne religije.

Mostarska granata govori o voditeljih narodov, ki s pravo zločinsko spretnostjo prepričujejo sebe, svoje podanike in svet, da gre zgolj za nesporazum, za neobjektivno poročanje medijev, ki upoštevajo zgolj razloge enih. In tako nekaznovani zločin v nekaj mesecih, nekaj letih postane vrlina. Bil je torej le nesporazum streljanje Karadžičevih varnostnikov na množico, ki je mirno demonstrirala za enotnost Bosne in Hercegovine, krivi smo bili mi, ki smo povedali, kdo je streljal in kdo je bil ubit. Pa ne samo Karadžič, tudi mostarski Hrvati so na vse načine skušali zorniti krivdo za umor kolegov na muslimane.

z našim bojem za enakopravnost. Spominja nas na ostale žrtve, na žrtve dvajsetletnega fašističnega zatiranja, na tedanji strah pred ricinusovim oljem, strah pred deportacijo, begom v tujino, strah, da bodo odgnali očeta in sina, ker sta govorila slovensko, strah trgovca, da mu bodo zaprli trgovino, ker je s strankami govoril po domače, strah pred zapiranjem naših šol in društev, toda ne strah, da ne bi preživeli, da ne bi ohranili svoje narodne pripadnosti. Tudi o tem govori mostarska granata in se pri tem klanja tigrovcem in vsem protifašističnim bojevnikom.

Mostarska granata odpira poleg bolečin nova vprašanja, zahteva odgovore, natančne in poštene, zahteva, da si izprašamo vest, da ostane mo živ in ne amorfn bitja.

Morda je prav to sporočilo, ki so nam ga iz Mostarja poslali Saša, Marco in Dario, iz Mogadiša pa Miran: živeti človeka vredno življenje, ne izogibati se odgovornosti do sebe in do skupnosti. Veliko je moč narediti za zmago dobrega nad zlim; s prispevkom, čeprav malenkostnim, vsakogar, je vsak cilj dosegljiv. Vest in razum nam bosta za vodnika. Hvala vam prijatelji za sporočilo, hvala za dediščino.

RADIO TRST A

■ ČETRTEK, 26. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Irska, lepa in tragična (Dorica Makuc); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Iz filmskega sveta; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Dopisnice z najbližjega vzhoda.

■ PETEK, 27. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Iz filmskega sveta; 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Otroški kotiček: S pravljico po svetu (Meri Ozbič); 14.30 Krajevne stvarnosti: Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba. Glasbena kronika s Hrvaškega; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 28. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturni dogodki; 9.15 Filmi na ekranih; 10.00 Poročila; 11.30 Iz Dopisnic z najbližjega Vzhoda; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Rezije); 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Nediški zvon; 15.00 Tu 362875. Z vami kramlja Sergej Verč; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Alojz Rebula: »Po galeriji Herodotovih muz«.

■ NEDELJA, 29. januarja, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 Vinko Möderndorfer: »Miši v operni hiši«; 10.45 Veselo po domače; 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Koroški obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Alojz Rebula: »Po galeriji Herodotovih muz«; 14.35 Potpuri; 15.00 Krajevne stvarnosti; 17.00 Krajevne stvarnosti: Iz naših prireditev.

■ PONEDELJEK, 30. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Nocoj smo poslušali burjo. Vpogled v 90-letno delovanje Slovenskega planinskega društva v Trstu (Marinka Pertot); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na otroškem valu, vodi Martina Repinc; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Znanstvene raziskave; 18.40 Za smeh in dobro voljo.

■ TOREK, 31. januarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Cigani, večni popotniki (Kataja Kjuder); 9.00 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 16.00 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Marija Mirtič: »Prekinjena zveza«.

■ SREDA, 1. februarja, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Koroški obzornik; 9.10 IZ STUDIA Z VAMI: 9.15 Ivan Tavčar: »Cvetje v jeseni«; 10.00 Poročila; 11.45 Okrogla miza; 12.45 Primorska poje 94; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Krajevne stvarnosti: Na goriskem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mi in glasba; 18.00 Literarne podobe.

Vprašanja slovenske manjšine predolgo čakajo na odgovor

»Slovenska skupnost z zadovoljstvom jemlje na znanje, da je nova italijanska vlada pripravljena obravnavati vsa odprta vprašanja v zvezi s posebnimi avtonomijami in z jezikovnimi manjšinami«, kot je povedal njen predsednik Lamberto Dini ob predstavitvi v parlamentu, piše v tiskovnem poročilu stranke.

»V primeru slovenske narodnostne skupnosti je odprtih vprašanj kar veliko. Nanje je Ssk opozorila Dinija v spomenici, ki mu jo je poslala 16. januarja. Gre za vprašanja, ki že dolgo, predolgo čakajo na odgovor in ki bi jih nikakor ne smeli zanemarjati v nedogled, saj slovenski manjšini onemogočajo normalen obstoj in razvoj. Namig predsednika v programskem govoru lahko previdno ocenimo kot spodbudno znamenje. Z novo vlado si

obetamo konstruktiven in ploden dialog. Tudi v zunanji politiki si v odnosih do Slovenije želimo novega pristopa. Žal ga nova zunanja ministrica Agnellijeva na tiskovni konferenci v Bruslju še ni nakazala.«

Ssk je v teh dneh toplo čestitala novemu podtajniku za kmetijstvo prof. Mariu Prestamburgu, edinemu predstavniku iz Furlanije-Juljske krajine v novi vladi, ki dobro obvlada tudi problematiko našega teritorija in kmetijstva.

Stranka ob koncu poročila ogorčeno ugotavlja, da je tržaški poslanec Gualberto Nicolini med razpravo o zaupnici pozval novo vlado, naj Slovincem ne da ničesar, češ da imajo že vsega na pretek. Gre za dobro znana stališča, ki jih tudi nove strankarske preobleke ne morejo prekriti.

Ssk podala obračun delovanja in načrte v letu 1995

Na sliki (foto Kroma) so z desne: P. Močnik, M. Breclj, D. Terpin in A. Figelj

Slovenska skupnost je prejšnji teden na sedežu agencije ANSA v Trstu priredila tiskovno konferenco, na kateri so strankini predstavniki podali obračun delovanja v minulem letu ter predstavili načrte za bližnjo prihodnost. Poleg deželnega tajnika Martina Breclja, ki je na srečanju natančno razčlenil položaj in nerešena vprašanja manjšine, so govorili še deželni predsednik Ssk Marjan Terpin ter pokrajinska tajnika Peter Močnik za Tržaško in Aleš Figelj za Gorishko.

Na tiskovni konferenci je tekla beseda tudi o hudi škodi, ki jo je za celotno manjšino povzročila izguba svetovalca Slovenske skupnosti v deželnem svetu Furlanije Juljske krajine. Posledice občutimo vsak dan, je bilo rečeno. Govor pa je bil tudi o nadaljnjih prizadevanjih za izoblikovanje skupnega manjšinskega predstavništva. Naslednji sestanek različnih komponent naše narodnostne skupnosti bo, po daljšem premo-

ru, še ta teden in sicer v petek, 27. januarja, v Katoliškem domu v Gorici.

»Tudi to vlado je treba ocenjevati po dejanjih«

»Dejstvo, da je predsednik vlade Dini ob predstavitvi programa v parlamentu govoril tudi o obvezi, da se je treba lotiti odprtih vprašanj manjšin, gre vsekakor oceniti kot pozitivno znamenje«, je v tiskovnem poročilu poudarila Slovenska kulturno-gospodarska zveza. Poleg tega SKGZ izraža dejstvo, da je bil za podtajnika v ministrstvu za kmetijstvo imenovan tudi ugledni tržaški strokovnjak prof. Mario Prestamburgo, ki je do manjšine izkazal naklonjenost in razumevanje.

V tiskovnem poročilu krovne organizacije, ki vključuje slovenska društva s Tržaškega, Goriškega in Videmskega, dalje piše, »da je treba tudi to vlado ocenjevati po dejanjih in ne le po izjavah, ki jih je bilo v preteklosti že veliko. Vendar Slovenci v Italiji upravičeno pričakujemo izboljšanje v odnosu do manjšinskega vprašanja, ki je za časa prejšnje vlade zdrknilo na eno izmed najnižjih ravni v povojnem času. Nekaj mesecev Berlusconijevega vladnega zavezništva z neofašisti je namreč povzročilo ne le splošen upad demokratičnega in civiliziranega političnega soočanja, ampak tudi serijo odkritih in prikritih pritiskov na manjšino in njene institucije.«

SKGZ dalje podčrtuje potrebo po takojšnji vložitvi skupnega zaščitnega predloga za slovensko manjšino v italijanskem parlamentu ter izraža željo, da se ob skoraj istočasnem nastopu novih zunanjih ministrov tako Italije kot Slovenije odpre novo poglavje v razgovorih med sosednjima državama, »negativne izkušnje iz komaj preteklega obdobja pa naj prispevajo k vzpostavitvi višje ravni medsebojnega dialoga, kajti bilateralnih spornih vprašanj se očitno ne da reševati z izsiljevanjem ali pritiski močnejšega nad šibkejšim.«

Ne bodimo politični slepci

✶✶✶✶
korist naše slovenske manjšine. V pričakovanju odobritve zaščitnega zakona, kar je tudi neodložljivo, bi vlada morala nemudoma poskrbeti za ponovno financiranje zakona, iz katerega so se črpala finančna sredstva za kulturne dejavnosti naše manjšine. Vsi namreč vemo, da je že resno ogrožen sam obstoj nekaterih naših ustanov, ki so naravnost življenjskega pomena za nadaljnji obstoj naše narodne manjšine. To vlada lahko izvede, saj obstaja za takšne ukrepe soglasje doma vseh demokratičnih političnih skupin, če izvzamemo razglašene glasove nekaterih posameznikov. V tej zvezi si velja za-

pomniti besede, ki jih je med razpravo o Dinijevem programskem govoru izustil v poslanski zbornici predstavnik Severne lige, izvoljen na Tržaškem tudi z glasovi nekaterih slovenskih volivcev in volivk. Ponovil se je namreč žalostni primer Camber, ki je bil izvoljen na socialistični listi tudi z glasovi nekaterih slovenskih volivcev! Ali ni to politična slepota? »Kogar bogovi nimajo radi, ga udarijo s slepoto«, smo brali, ko smo še hodili v šolo.

Skrajni čas je, da nehamo biti politični slepci, saj nas drugače ne bo mogel ohraniti pri življenju tudi najboljši in najbolj pravičen zaščitni zakon.

Pogovor s slovenskim generalnim konzulom Jožetom Šušmeljem, ki zapuša Trst

»Reči moram, da sem precej zaskrbljen zaradi položaja slovenske manjšine«

Na slovenskem konzulatu v Trstu, ki ima sedež na Ulici Carducci, bo prihodnji mesec, kot napovedujejo, okrog 10. t.m., prišlo do sprememb. Dosedanji v.d. generalnega konzula Jože Šušmelj bo svoje mesto prepustil Vlasti Valenčič Pelikan. Konzul Tomaž Pavšič pa bo ostal v Trstu.

Šušmelj je prišel v Trst kot generalni konzul tedaj še obstoječe SFRJ Jugoslavije — odpuščen je bil, ker je zastopal »nacionalistične interese« ene same republike — in je potem ostal tu v najbolj kočljivih trenutkih slovenskega osamosvajanja in vojne. Jože Šušmelj se je rodil leta 38 v Trnovem pri Novi Gorici. Po končanem učiteljsku v Tolminu je na filozofski fakulteti v Ljubljani doštudiral sociologijo. Kot sociolog je bil nekaj časa zaposlen v Novi Gorici, od let 1974-82 pa je bil predsednik skupščine. Potem ga je službena pot zanesla v Ljubljano, ker je bil podpredsednik slovenske skupščine, štiri leta pa je bil vodja slovenskih delegatov v zveznem zboru skupščine v Jugoslaviji. Maja 1990 je bil izdelan projekt konfederacije — slovenski delegati, med katerimi je bil tudi Šušmelj, so bili takrat zaradi tega deležni hudih kritik in obtožb.

Junija leta 1990 je šel na priprave na zunanje ministrstvo v Beograd, 1. oktobra istega leta pa je prišel v Trst kot generalni konzul. Kaj se je zgodilo potem, je sam povedal v intervjuju.

Diplomatsko službo ste nastopili v najbolj kočljivem trenutku, takrat, ko se je Slovenija osamosvajala. Kaj bi povedali o tem obdobju, kakšni občutki so vas spremljali, kakšne težave ste tedaj imeli na konzulatu razpadajoče Jugoslavije?

V Trst sem res prišel takrat, ko je Jugoslavija že kazala znake razpadanja. V jugoslovanskem parlamentu smo že doživljali bitke zaradi raznih unitarističnih stališč, ki jih je vsiljevala zlasti srbska stran, zaradi idej o vedno večji centralizaciji in nasprotovanju novi ideji konfederacije, kakršno je tedaj predlagala Slovenija. Ko sem torej prišel sem kot generalni konzul SFRJ, je bila Jugoslavija takrat že na zelo slabem glasu; kršila je človečanske pravice, armada je postajala vedno bolj agresivna, prihajalo je do mednacionalnih sporov, znan je bil proces proti četvorici, v Ljubljani so bile tedaj že demonstracije. Skratka, reči moram, da sem prišel v Trst v zelo neprijetni situaciji in zelo nelagodno sem se takrat počutil kot predstavnik države, ki je sicer še obstajala, a je hkrati ni bilo več.

Od samega začetka sem v Trst prišel s soglasjem slovenskega zunanjega ministra Rupla, torej z namenom, da bom skušal tu čim bolj uveljaviti in širiti slovenska stališča in podpirati porajajočo se slovensko državo. To so bili v resnici zelo dramatični dnevi, ker na jugoslovanskem konzulatu niso bili vsi naklonejni osamosvajanju. Nekateri so bili odkriti privrženci Miloševićeve politike. Osebo sem doživljal tudi grožnje in napade.

S čim so vam grozili?

O teh grožnjah sedaj raje ne bi govoril, ker ne bi želel zaostrovanja stanja, vendar pa lahko rečem, da se večkrat z ženo tudi glede fizične varnosti nisva najbolj počutila. Vedeti morate, da so bili nekateri ljudje, ki so bili

zaposleni na konzulatu SFRJ, pripravljani storiti marsikaj, da bi povzročili incidente...

Iz jugoslovanskega konzulata so vas nato odpustili.

V Sloveniji so mi naročili, naj do konca vztrajam na jugoslovanskem konzulatu. V tistih težkih dneh so bili vsi slovenski diplomati, ki so delali v jugoslovanski diplomaciji, po sklepu slovenske vlade odpoklicani. Odločeno pa je tudi bilo, da zaradi nacionalnih interesov in tudi zaradi prisotnosti slovenske manjšine ostaneva na svojem mestu edinole predstavnik v Trstu in v Celovcu. Vsi drugi so se vrnili domov še pred osamosvojitvijo Slovenije.

Odpoved iz Beograda sem dobil 7. marca 1992. To mesto sem moral zapustiti v kratkem roku 7 dni. V obrazložitvi je bilo napisano, »da nisem v Trstu zastopal interesov Jugoslavije, temveč nacionalistične interese Republike Slovenije«. V tednu dni sem moral nato predati posle, poiskati nove prostore za slovenski konzulat, stanovanja itd. Skratka, trije Slovenci, ki smo delali na bivšem konzulatu SFRJ, smo praktično začeli takoj delati na novoustanovljenem slovenskem diplomatskem predstavništvu. Prvi sedež je bil v ulici Machiavelli, nato pa smo našli nekoliko boljše prostore v ulici Carducci.

Kakšni so bili vaši stiki s predstavniki italijanskih oblasti v času, ko ste nastopili kot predstavnik mlade Republike Slovenije?

Reči moram, da je bila dežela Furlanija-Juljska krajina že od vsega začetka naklonjena osamosvajanju Slovenije. To pri nas tudi stalno poudarjamo in mislim, da je Slovenija hvaležna za vlogo, ki jo je Furlanija-Juljska krajina odigrala v tistem času zlasti v osebi tedanjega predsednika deželne vlade Biasuttija. Podpora smo

dobili v glavnem tudi pri strankah: Krščanska demokracija in Socialistična stranka Italije, ki sta bili takrat v koaliciji, sta osamosvajanje Slovenije podpirali. Vodstvo Furlanije-Juljske krajine je v prid Sloveniji tudi večkrat poseglo v Rimu in zahtevalo, naj Italija prizna novonastalo državo. Mogoče so bila ta prizadevanja tudi odločilna.

Dramatični so bili posebno tisti dnevi, ko je vojska zasedla mejne prehode — takrat smo bili praktično izolirani od Slovenije, na mejne prehode je prišla jugoslovanska carina in policija, grozili so vojaški letalski napadi. Ko je nekega nedeljskega jutra televizija Ljubljana pokazala sliko glavnega mesta z napisom, da pričakujejo letalski napad, sem stopil v stik z različnimi funkcionarji in jih prosil, naj to takoj sporočijo tedanjemu predsedniku vlade Andreottiju in zunanjemu ministru De Michelisu, ki sta takrat bila v Bruslju, v upanju, da bosta lahko vplivala na jugoslovansko vlado in preprečila napad. Vsi, s katerimi sem stopil v stik, so to grožnjo zelo resno jemali.

Kot predstavnik Republike Slovenije v Trstu se ukvarjate tudi s problemi slovenske manjšine, ki živi na območju Furlanije-Juljske krajine. Kakšne pristojnosti ima konzulat s tem v zvezi?

Položaj konzulata se je od trenutka, ko je Slovenija ostala samostojna država, glede manjšinskega vprašanja precej spremenil. Manjšina namreč danes ne potrebuje več toliko »ovinkov«, če želi priti do Ljubljane, pač pa se lahko direktno povezuje tako s konzulatom kot tudi s slovensko državo. Pri marsikateri zadevi smo sicer posredniki še vedno mi, vendar pa postajajo stiki med ministrstvi, državnim zborom in organi oblasti v Sloveniji in manjšino bolj neposredni, kot so bili v preteklosti, ko je bil center države v Beogradu.

Rad bi dodal še — in to je bilo moje stališče od prvega dne — da smo skuša-

li biti na konzulatu enaki do vseh komponent slovenske narodnostne skupnosti ne glede na politično usmerjenost. Bistveno izhodišče za nas je samo pripadnost Sloveniji, naši kulturi.

Konzulat ima seveda nalogo, da slovenske oblasti informira o stanju slovenske manjšine. Tudi zaradi tega je bilo to diplomatsko predstavništvo ustanovljeno v Trstu. Predlogi so namreč bili, da bi konzulat Republike Slovenije odprli v Milanu ali kje drugje, saj dejansko pokrivamo območje vse severne Italije.

Kako ocenjujete trenutni položaj slovenske manjšine?

Reči moram, da sem precej zaskrbljen zaradi položaja slovenske manjšine. Odnos italijanske države do slovenske narodnostne skupnosti se ni izboljšal. Mislili smo, da je bil prejšnji mačehovski odnos — dovolj je, da omenimo nesprejem zaščitnega zakona, nefinanciranje manjšinskih ustanov itd. — posledica dejstva, da je bila Jugoslavija komunistična država. Sedaj, ko smo tudi mi dobili samostojno državo z demokratično ureditvijo, torej s podobno ureditvijo, kot jo ima Italija, pa smo videli, da se odnos do slovenske manjšine v Italiji ni izboljšal. Nasprotno, lahko celo trdimo, da se je poslabšal in je celo bolj restriktiven kot nekoč. Mislim, da to v znatni meri vpliva tudi na odnose med Slovenijo in Italijo.

Kateri pa so trenutno glavni problemi na slovenskem diplomatskem zastopništvu v Trstu?

Ko smo ustanovljali konzulat, smo mislili, da bo to le manjše predstavništvo, ki bo skrbelo za stike s slovensko manjšino, slovenskimi državljanji, ki tu živijo in z italijanskimi oblastmi. Ko pa se je Slovenija hotela zavarovati pred vdomom državljanov drugih republik, je uvedla vize za državljane zlasti iz takoimenovane Zvezne republike Jugoslavije, to se pravi Srbije in Črne gore. S tem smo deloma tudi zajezili pritok državljanov teh republik v Slovenijo in uvedli neko kontrolo. To pa je seveda povzročilo »naval« na konzulat v Trstu. Pred kakim mesecem dni sem bral, da živi v Italiji 74 tisoč prijavljenih ljudi iz bivše Jugoslavije. To je ogromna številka. Vsi, ki želijo vsaj enkrat letno domov, potrebujejo torej vizo. V lanskem letu smo pri nas izdali — kar pomeni fizično napisali in nalepili v potne liste — 25 tisoč viz, 21 tisoč za prehod, ostalo pa so bile delovne vize. V povprečju to pomeni sto potrdil na dan. To je delo, ki nas zelo zaposluje in nam tudi zmanjšuje možnosti za delovanje na drugih področjih.

Kakšne naloge pa čakajo vašo naslednico? Kaj bi ji rekli za napotnico?

V naslednjih letih bo treba predvsem razširiti konzulat. V njem bi namreč moralo nujno delati večje število ljudi. Poleg tega sedaj ne krije mo gospodarskega področja. Potrebno bi konzula, ki bi se ukvarjal s tem.

Tradicionalno srečanje Ssk na Plešivem

V Gradnikovi kleti na Plešivem so se prejšnji petek zbrali slovenski predstavniki iz zamejstva — od Milj do Trsta, Gorice, Benečije in Kanalske doline na Videmskem — ter iz Slovenije na tradicionalnem srečanju, ki ga vsako leto v januarju prireja Slovenska skupnost. Poleg strankinega deželnega tajnika Martina Breclja in deželnega predsednika Marjana Terpina so na srečanju spregovorili tudi slovenski minister za kulturo Sergij Pelhan, državni sekretar za Slovence po svetu Peter Vencelj in odbornik za kulturo pri deželni vladi Furlanije-Juljske krajine Alberto Tomat.

Predstavniki Ssk so predvsem opozorili na še vedno nerešene probleme slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Pelhan in Vencelj sta se v svojem pozdravnem nagovoru predvsem dotaknila zapletov v odnosih med Italijo in Slovenijo. Nesoglasja med državama, sta dejala, najbolj občutijo prav manjšine. Pelhan pa je med drugim poudaril, da so bili v preteklih letih, ko se je Slovenija osamosvajala, odnosi dobri in je torej izrazil upanje, da je zaostritev v minulem letu predstavljala le izjemo ter da bo v bodoče Italija zaveznik Slovenije pri njenih prizadevanjih za vstop v Evropsko zvezo. To misel je poudaril tudi odbornik Tomat. Zaželel je, da bi v bodoče res odstranili ne samo fizične pregrade ampak tudi predsodke med ljudmi ter da bi v letu '95 Republika Slovenija vstopila v Evropo.

NARODNA IN ŠTUDIJSKA
KNJIŽNICA V TRSTU

vabi na
predstavitev publikacije

**HENRIK TUMA -
PISMA**
osebnosti in dogodki
(1893-1935)

Trst, čitalnica Narodne
in študijske knjižnice,
Ul. sv. Frančiška 20
petek, 27. januarja 1995
ob 19.00

O delu bosta
spregovorila urednik
dr. Branko Marušič
in prof. Jože Pirjevec

Marsikaj, kar se godi z manjšino, je odvisno od nas samih

Leto 1994 ne bo posebno izstopalo v analih Slovencev v Italiji, sicer pa ga bomo ohranili prej v slabem kot v dobrem spominu. V njem so ostala nerešena vsa glavna vprašanja, ki določajo položaj naše narodnostne skupnosti. Še vedno nismo dočakali ureditve našega temeljnega pravnega položaja, se pravi odobritev globalnega zaščitnega zakona v skladu s 6. členom ustave in z že sprejetimi mednarodnimi obvezami Italije. To je bila in, žal, tudi ostaja naša temeljna zahteva. A nerešena ostajajo tudi druga »manjša« vprašanja. Tako npr. še vedno nismo zagledali niti televizijskih oddaj v slovenščini, ki nam jih zakon zagotavlja že 20 let, čeprav so v zadnjih časih baje odpravili vse tehnične in birokratske ovire, ki so preprečevale njihovo realizacijo.

MARTIN BRECELJ

Neurejen položaj ima vrsto negativnih posledic na vseh področjih življenja naše narodnostne skupnosti. Tako je javna raba slovenskega jezika hudo okrnjena in je tarča napadov; slovenski šolski sistem v tržaški in goriški pokrajini ni docela urejen in je večkrat deležen improviziranih posegov, ki ne spoštujejo njegove specifičnosti (glej razne poskuse racionalizacije šolskega omrežja), v videmski pokrajini pa sploh ni javnih šol s slovenskim učnim jezikom; zgodovinski teritorij slovenske manjšine je predmet javnih razlaščan in drugih urbanističnih posegov, ki ga odtujujejo avtohtonemu prebivalstvu itd. Predvsem pa bi tu danes med negativnimi posledicami neurejenega statusa naše manjšine omenil nenehno in veliko negotovost, v kateri živijo skorajda vse naše najpomembnejše ustanove in organizacije, tudi in predvsem kar zadeva financiranje, ki je nujno potrebno za njihovo delovanje. Naj se pri tem posebno poredim vprašanju nekoliko dlje pomudim.

Leta 1991 so bile ustanove in organizacije slovenske manjšine prvič deležne državnega financiranja za svojo dejavnost. To na osnovi zakona št. 19 z dne 9. januarja 1991, znanega kot »zakon za obmejna območja«. Slo je za izreden prispevek 24 milijard lir, ki je bil dodeljen za obdobje 1991-1993, po 8 milijard lir za vsako leto, in sicer »v pričakovanju odobritve organskega zakona za zaščito slovenske manjšine v Italiji« (člen 14).

Odtlej pa ne samo zaščitni zakon ni bil odobren, ampak so po zapadlosti zakona 19/1991 postali zadevni prispevki povsem negotovi. Leta 1994 so jih namreč znižali na 6 milijard lir; kar zadeva leto 1995, pa so državni prispevki za slovensko manjšino zgolj omenjeni v finančnem zakonu, in sicer v nekem skupnem fondu pod pri-

stojnostjo predsedstva ministrskega sveta, a ne da bi bilo znano, koliko natančno znašajo, in niti kdaj in kako bodo uporabni. Na dlani je, da v takšnih razmerah ustanove in organizacije slovenske manjšine delujejo z velikimi težavami, saj ne morejo ustrezno načrtovati svoje dejavnosti, v nekaterih primerih pa niti zagotoviti plač svojim uslužbencem. Zgodilo se je celo to, da so nekaterim uslužbencem zaradi finančne stiske poslali predhodno obvestilo o odpustu iz službe. Med ustanovami in organizacijami, ki jih finančna stiska ta čas posebno pesti, naj omenimo glasbeni šoli Glasbene matice v Trstu in Emila Komela v Gorici, Narodno in študijsko knjižnico v Trstu in Gorici, dvojezični šolski center v Špetru, Slovenski raziskovalni inštitut, Stalno slovensko gledališče itd.

Na to vprašanje in na vprašanje zaščitnega zakona je Ssk v teh dneh posebej opozorila predsednika nove italijanske vlade Lamberta Dinija. Poslali smo mu tudi spomenico o temeljnih nerešenih vprašanjih slovenske manjšine.

Upajmo, da se bodo z novo vlado sploh izboljšali odnosi med Italijo in Slovenijo, ki so v minulem letu dosegli že kar zaskrbljujočo zaostritev. Zlasti v interesu obmejnega prebivalstva in še posebej obeh tu živčih narodnih manjšin je, da obe strani obnovita začetni dialog v okviru pogovorov za posodobitev Osimskih in drugih bilateralnih sporazumov, pa tudi, da Slovenija neovirano nadaljuje pot, ki naj jo v doglednem času pripelje pod skupno evropsko streho.

Posebej je teba opozoriti tudi na nove težave, ki jih glede zastopnosti slovenske manjšine v izvoljenih telesih povzročajo najnovejša volilna reforme. Kot je znano, so te reforme uvedle večinski volilni sistem namesto dosedanjega proporcionalnega ali pa so uvedle razne pragove za izvolitev kandidatov, kar slovenski manjšini bistveno otežkoča ali celo onemogoča izvolitev svojih predstavnikov, tudi spričo dejstva, da ni koncentrirano naseljena na teritoriju, saj živi na sorazmerno ozkem obmejnem pasu, ki gre od Trbiža na severu do Milj na jugu. Te težave so že prišle dramatično do izraza na deželnih volitvah ter na tržaških in goriških pokrajinskih volitvah leta 1993, na lanskim parlamentarnih volitvah pa se je izkazalo, da ni več nobenega jamstva za izvolitev slovenskih zastopnikov v parlament. Prav zato Slovenci v Italiji zahtevamo uvedbo posebnih volilnih mehanizmov, ki naj zajamčijo prisotnost naših predstavnikov v izvoljenih telesih, kakršne pozna italijanska manjšina v Sloveniji, ladinska v pokrajini Bocen in druge narodne skupnosti v Evropi. Ta zahteva je izražena tudi v zakonskem osnutku za globalno zaščito Slovencev v Italiji, ki so ga pred

poldrugim oblikovale vse najpomembnejše komponente naše skupnosti in ki bo v kratkem ponovno predložen v parlamentu. Naj v tej zvezi posebej omenim, da kar zadeva deželno raven, so poslanci Zeller, Brugger in Wiedmann (SVP) ter Caveri (UV) 22. novembra lani predložili v poslanski zbornici predlog ustavnega zakona št. 1675 za spremembo Posebnega statuta Avtonomne dežele Furlanije Juljske krajine, tako da bi bila zajamčena izvolitev v deželni svet vsaj enega predstavnika slovenske manjšine.

Seveda bi marsikatero vprašanje, s katerimi se spopada naša narodnostna skupnost, lahko rešile deželna in krajevne uprave v okviru svojih avtonomij. V zadnjem letu na deželni ravni nismo zaznali pomembnejših premikov, verjetno tudi zaradi kar trikratne zamenjave uprave in upravne večine; sorazmerno zadovoljni smo z delom Kraške in Briške gorske skupnosti; na Tržaškem so se krajevne razmere z izvolitvijo Illyja za tržaškega župana občutno izboljšale, žal pa so na Goriškem z Valentijevo občinsko upravo precej nazadovale, medtem ko na Videmskem beležimo nekaj pozitivnih premikov (Špeter, Rezija) po zaslugi krajevnih upraviteljev. Kar zadeva Videmsko, prav gotovo gre podčrtati tudi nov odnos, ki ga do slovenskega življa zavzemajo nekateri predstavniki oblasti, nenazadnje videmski nadškof Battisti, ki je v znak solidarnosti zadnje božično polnočnico daroval v vasi Matajur v Beneški Sloveniji.

Marsikaj, kar se godi z manjšino, pa je odvisno tudi od manjšine same. V skladu s sklepi, ki jih je sprejel naš zadnji deželni kongres aprila lani, si Ssk v zadnjih mesecih posebno prizadeva, da bi prišlo do ustrežnejše organiziranosti naše skupnosti. Predlagali smo, naj se osnuje novo vsemanjšinsko predstavniško telo s široko demokratsko legitimacijo, ki bi se lahko imenovalo Narodni svet Slovencev v Italiji. S temi prizadevanji bomo še nadaljevali, kot bomo skušali tudi organizacijsko in drugače utrditi našo stranko, da bi postala čim učinkovitejše sredstvo na voljo celotne naše skupnosti. V duhu odprtosti nameravamo pristopiti tudi k upravnim volitvam, ki bodo letos spomladi v številnih občinah na Tržaškem, Goriškem in Videmskem, v katerih smo Slovenci posebno strnjeno naseljeni.

Leto, v katero vstopamo, je tudi leto pomembnih obletnic. V njem bomo predvsem proslavili 50-letnico konca 2. svetovne vojne in osvoboditve izpod nacifašizma. Upati je, da bomo to pomembno priložnost izkoristili za presejanje negativnih posledic, ki jih je v naših krajih povzročila vojna, predvojna, pa tudi vojna preteklost, in da bomo v tem obmejnem prostoru začeli novo obdobje mirnega sožitja in prijateljskega sodelovanja ob spoštovanju pravic in dostojanstva vseh.

Kinematografija Srednje Evrope na tržaškem filmskem festivalu

Tržaška srečanja s filmom Alpe Adria Kinema so se v dosedanjih šestih letih obstoja kar uveljavila in ustalila, bodisi zaradi kakovostnega strokovnega pristopa organizatorjev, kot tudi zaradi čedalje večjega in uglednejšega sodelovanja znanih in tudi nepoznatih kinematografij iz vse Srednje Evrope.

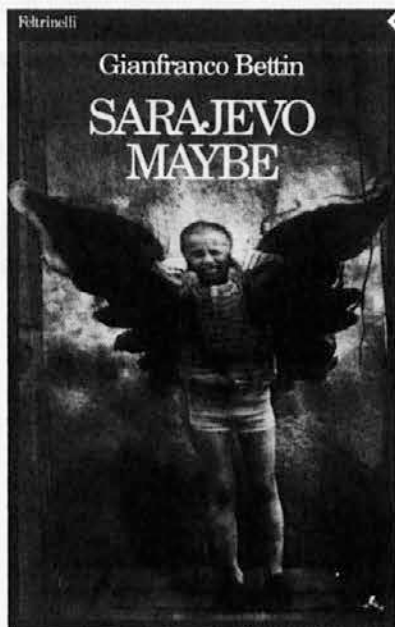
Tudi v letošnji izdaji so gledalci še naprej doživljali posledice razkroja in klice novega na prizorišču Evrope v nastajanju, med novimi berlinskimi zidovi in strahovi, ki spodjedajo zedinjeno Nemčijo in Lepo modro Donavo, ki nemirno teče skozi Bratislavo (film mladega Slovaka Štefana Semjana), med radoživo parodijo Stalinove epohe (komični ep Čeha Jirija Menzla o zmagi vojaka Ivana Čonkina proti vsemogočni Rdeči armiji) in nečloveškim sarajevskim klanjem. Vmes so lahko beležili še občutja, pričakovanja in nove rane, ki prihajajo iz navidez manj problematičnih dežel, kot v Madžarska (Foto občutljiva zgodba režiserja Pala Erdossa), Poljska (Čas čarovnic Piotra Lazarkiewicza, dobivnik nagrade Trst za mir Tržaške pokrajine) ali Avstrija (Prevelika strahopetnost ne dovoli usmiljenja režiserja Andreasa Gruberja).

Težaven proces integracije bivše Vzhodne Nemčije, med protislovji družbenih sprememb in zakonitostmi gospodarstva, je prišel do izraza tako v lepi retrospektivi Izgubljeni angel, posvečeni pregledu filmskih in televizijskih del iz proizvodnje ateljejev DEFA, kot v uradnem sporedu festivala. Iz retrospektive navedimo vsaj kruti prerez iz življenja romanopisca Hansa Fallade Fallada - Zadnje poglavje v režiji Rolanda Gräfa, Razdeljeno nebo Konrada Wolfa, povzeto po znanem delu Christe Wolf in pa še serijo tv detektivk Policijska telefonska številka 110, zanimiv antropološki prikaz sodobne vzhodne Nemčije, ki se je kot eden rekdih ohranil tudi na sporedu zedinjene nemške televizije. Poklic Neonacist Winfrieda Bonengela podaja hladen, objektivni in obenem razburljivo portret mladega neonacističnega liderja.

Precej zanimanja so vzbudili filmi iz »bližnje-oddaljene« Albanije, npr. ekranizacija Kadarejevega bestselerja Povratek mrtve armade Dhimitera Anagnostija, ki z učinkovito naracijo razglablja o usledinah italijanske zasedbe, ali pa vedno Anagnostijeva Pravljica iz drugih časov, kjer smo priča očarljivi zgodbi, ki je razpeta med mitom, humorjem in kritiko tradicionalne mashilistične družbene ureditve.

Gotovo najzanimivejši izsek pa je bil posvečen dogajanju v bivši Jugoslaviji. V informativnem programu Immagini (Podobe) so izstopali posnetki iz Sarajeva, zlasti tisti, ki so jih prispevali filmarji kolektiva SAGA (kratica za Sarajevo Group of Aut-

hors): Ismet Arnautlić, Ademir Kenović, Mirsad Idrizović, Pjer Žalica idr. Imenovani režiserji so avtorji omnibusa MGM Sarajevo (Človek-Bog-Monstrum) ki v treh zgodbah povezuje fikcijo z gledališko reportažo (uprizoritev Čakajoč na Godota Susan Sontag) in dokumentarcem, kjer je vezni člen mesto - žrtev Sarajevo. Iz niza kratkih filmov, reportaž, spotov in drugih fragmentov, ki jih je SAGA proizvedla v koprodukciji z BBC-jem in drugimi evropskimi tv hišami, bi izluščil, ob vseh žal že vidnih grozotah, krvi, vsakdanjih ranah in lakoti, le poetičen prikaz o Angelih Sarajeva. Režiser Antonije Nino Žalica predstavi pastelaste brezbarvne plakate - ikone, ki prikazujejo neboljane in otožne »krilate otroke« na sarajevskih zidovih in razvalinah. Te je postavil v okviru projekta Angels on the Walls umetnik Louis Jammes septembra 1993. Eden izmed teh angelov nas boleče opominja iz platnice lepe knjige Gianfranca Bettina Sarajevo, Maybe (Feltrinelli, 20.000 lir), ki izpričuje vso nemočno solidarnost in resignacijo zahodnega intelektualca - dopisnika (nas vseh?) do sarajevske tragedije (na sliki).

Nostalgični prikaz Bosanca Nenada Dizdarevića Nehvaležna starost, ki toplo slika običajni vsakdan dozevajočih gimnazijcev v predvojnem mostarskem zavodu, je prejel nagrado Dežele FJK za najboljši film; slovenski kratki film Tik Igorja Vrtačnika pa nagrado Občine Trst za novi film.

Ob koncu bi opozoril še na montažni in delno igrani film znanega hrvaškega režiserja Lordana Zafranovića Propad stoletja, v hrvaško-češki koprodukciji, ki z dragocenimi arhivskimi posnetki iz predvojne, vojne in povojne dobe predlaga svojo vizijo nastanka jugoslovanske tragedije z močno poudarjeno kritiko (hrvaškega) nacionalizma.

Davorin Devetak

Na ogled so dela Magde Tavčar in Darje Čelik Dvojna razstava na Opčinah

V dvorani openske Zadrzne kraške banke je bilo v ponedeljek, 23. januarja, odprtje razstave dveh ilustratork, Magde Tavčar iz Trsta in Darje Čelik iz Kopra. Na predstavitvi sta sodelovala tudi dekliski pevski zbor in mešani pevski zbor Vesela pomlad z Opčin.

Sklad Mitja Čuk vabi na razstavo ilustracij Magde Tavčar in risb Darje Čelik na Opčine, v dvorano Zadrzne kraške banke do 1.2.1995. Ogled od ponedeljka do petka 10-12, 17-19; v nedeljo 10-12.

Darja Čelik je predstavila Jelka Cvelbar. Njene risbe odkrivajo novo dimenzijo in nas silijo k razmišljanju, je povedala o umetnici, ki je sedaj stara 41 let in ima Downov sindrom. Sama Darja Čelik je o sebi napisala, da jo je za risanje navdušila sestrična z Dunaja pred skoraj desetimi leti. »Z risanjem

Manjšinske drobtinice

V Dolini Aosta je izšel trideseti zvezek kulturne revije Nouvelles du Centre d'Etudes Francoprovençales, ki ga izdaja istoimenski kulturni center v kraju Saint-Nicolas. Vodi ga prof. Alexis Bétemps, ki je tudi predsednik Union Valdôtaine. Revija prinaša vedno zanimive novice iz folklorne etnografije in kulture v Dolini Aosta. Posebno skrb posveča revija razvoju in ohranitvi krajevnega narečja »patois«, ki je v glavnem domača govorica prebivalcev Doline.

V reviji sodelujejo tudi razni strokovnjaki s tega področja. Tako v tej številki piše o narečju »patois« v Franciji (ne pozabimo, da je zlasti Savojska onstran Alp zelo blizu valdostanskemu svetu) prof. Gaston Tuailon z univerze v Grenoblu.

* * *

Autonomistično glasilo Veneto Novo, ki izhaja v Vicenzi, piše med drugim o izseljencih iz Veneta v državi Rio Grande v Braziliji. Pri tem beleži razne dejavnosti te skupnosti in piše tudi o cerkvenem življenju. Članek omenja, da imajo tu stalno bogoslužje poleg v portugalskem in italijanskem jeziku tudi v venetski govornici in ponatiskuje del mašnih molitev v venetščini, ki jih je izdala Višja teološka šola frančiškanov v Porto Alegre.

* * *

Na Sardiniji je prišlo do kontestacije — s strani krajevnega škofa — maše v domačem jeziku. Ker škof v Tempiu Pausania (Sassari) ni dovolil cele maše v sardinskem jeziku, je domači župnik po obredu odstopil. »Lepo« izvajanje evangeljskega »Pojdite in učite vse narode...!«

izražam svoje notranje občutke in doživetja. V risbah želim sporočiti drugim to, česar ne morem z besedami. Vsaka barva ima svoj pomen... V veliko zadovoljstvo mi je, da imam priložnost razstaviti svoja dela rojakom v zamejstvu.«

O umetnosti Magde Tavčar pa je na Opčinah spregovorila Jasna Merku. Poudarila je, da je pri tej umetnici ilustracija postala igra domišljije, »raznolikost oblikovnih rešitev in novih kompozicijskih spletov dobita v njenih podobah funkcijo osnovnega izražila.«

Razstava bo v prostorih Zadrzne kraške banke odprta do 1. februarja.

Pogovor z generalnim konzulom Sušmeljem

◀▶▶▶

Drugo področje, na katerem bi bilo treba delati bolj poglobljeno, zadeva stike s slovensko manjšino; za to je potrebno bolj načrtno in sistematično delo. Kot tretje pa bi rekel, da bi se moral generalni konzul praktično posvetiti samo zunanjim odnosom, ne pa praktičnemu delu — od izdajanja viz dalje — kar jaz sedaj tudi delam. Imeti bi moral čas, da bi se ukvarjal s konzularno-diplomatsko službo, kar italijanska stran pričakuje in kar navadno ljudje na teh mestih tudi delajo.

Kakšne so vaše nove zadolžitve, kam boste šli?

Vrnil se bom nazaj na zunanje ministrstvo Republike Slovenije. Trenutno bi težko rekel, kakšna bo moja nova zadolžitve. Ko bomo dobili novega zunanjega ministra, bom šel na razgovor k njemu, da se bova dogovorila za delo, ki ga bom opravljal v Ljubljani. Praksa je namreč, da se vsi, ki so bili zaposleni v drugih državah, vrnejo za štiri leta domov, potem pa se lahko spet odločijo, če želijo v tujino.

Bi želeli za konec še kaj reči našim bralcem?

Samo nekaj misli o vašem tedniku. Novi list sem bral že kot dijak, ko sem hodil na tolmisno učiteljske. Zame je bil to takrat zelo zanimiv časopis, ki je dajal za nas mlade nove poglede na svet, na demokracijo. Po opravljeni višji šoli ga nisem več spremljal, kasneje pa sem ga v Gorici občasno bral, tu v Trstu pa sem vsako številko vsaj prelistal in prebral vsaj najzanimivejše članke, zlasti tiste, ki so zadevali položaj slovenske manjšine v Italiji. Reči moram, da je zanimiv tednik, ki ima svojo konstantno usmeritev in jasno pove svoja mnenja, ki so bila zame večkrat tudi dragocena.

Gorica - ne stara

Večkrat v slovenskem tisku v matični domovini beremo o Gorici kot o — »Stari« Gorici ali bolje kar — Stari Gorici. Če je to delno razumljivo iz čisto praktičnih razlogov, da bi namreč Gorico ločili od Nove Gorice, pa to vsekakor ni umestno in še manj opravičljivo. Eno je praktična oportunitet, drugo pa javna, tudi časnikarska raba tega izraza. Za to naj v naslednjih vrsticah navedemo nekaj razlogov, ki nas v tem potrjujejo.

Na svetu je veliko mest, ki so dala svoje ime novim središčem. Lahko se spomnimo na starejše mestne tvorbe onstran oceana, kot npr. New York (prej Novi Amsterdam), ki je prevzelo ime po angleškem zgodovinskem mestu York. Zato pa ni slednji postal Old York! Ali v našem času moderni Novi Beograd, zaradi česar bivša jugoslovanska prestolnica ni postala Stari Beograd. Ali še morda Dunajsko Novo mesto (Wiener Neustadt), Dunaj pa je vedno ostal le — Dunaj (Wien). Še in še bi lahko naštevali podobne primere, a naj ti zadostujejo.

Gorica se že zelo bliža svoji tisočletnici. Znano je namreč, da je prvo pisano uradno ime mesta uporabil nemški rimski cesar Oton III. Saški, ko je v letu 1001 podelil del ozemlja takratnemu oglejskemu patriarhu. Tu cesar omenja še ime mesta, ki da se »v slovenskem jeziku imenuje Gorica«.

Mesto je nato začelo rasti in v dobi goriških grofov silno razširilo svojo oblast in ozemlje tja do Tirola in še dalje. Od grofa Majnharda do zadnjega goriškega grofa Leonharda (ki je pokopan v goriški stolni cerkvi) leta 1500, je ta mala državica veliko pomenila v sklopu srednje Evrope. Doživela je tudi krajšo vojno in nato zasedbo s strani Beneške republike, o čemer priča lev sv. Marka ob vhodu v goriški grad. Nato je mesto prišlo pod Habsburžane in tako ostalo do razpada habsburške monarhije leta 1918. V zadnjih dveh stoletjih se je mesto zelo razvilo, postalo je »avstrijska Nica« in doseglo velik ugled v sklopu nekdanje Avstrije. In tudi danes kaže svoj srednjeevropski značaj in pomembno stičišče kultur, jezikov in tradicij.

Naslednje obdobje z zasedbo Italije pa je že stvar sedanosti.

Gorica je res stara — a zato še ni Stara Gorica!

a.b.

Razmišljanje ob novi Garjupovi knjigi

Ukovoški župnik Mario Garjup nas je spet presenetil z novo knjigo *Le opzioni per il 3° Reich* (Dom, Čedad, 1994), ki je prav gotovo še bogatejša in še pretresljivejša od prejšnjih in za katero je še bolj nujno, da jo preberemo. V njej obravnava obdobje od leta 1939 skoraj tja do 60. let.

Leto 1939 se je usodno zapisalo v življenje Kanalske doline zaradi zločinaškega in protičloveškega načrta o zamenjavi njenega prebivalstva. Domačine, ki so se imeli za Nemce, bi naselili na južnem Koroškem, od koder bi preselili slovenske prebivalce v notranost Reicha, izpraznjene domove v Kanalski dolini pa bi napolnili Italijani iz notranjosti Italije. Na tem koncu slovenske zemlje bi zavladal končno »red«.

Leta 1939 je namreč prišlo do dogovora med Mussolinijem in Hitlerjem, da se nudi možnost optiranja za Tretji Reich nemškimi prebivalci Južne Tirolske in tudi prebivalcem Kanalske doline. Nepričakovano je optiralo za Nemčijo v Kanalski dolini več kot 90% prebivalcev, na Južnem Tirolskem pa občutno manj: ena tretjina vseh prebivalcev.

Tisti, ki so se v Kanalski dolini odločili za Nemčijo seveda niso bili samo Nemci, ampak večinoma ponemčurjeni Slovenci, ki nemščine še znali niso. Doma so govorili in molili v slovenščini, v cerkvah molili in peli v slovenščini, ki se je pa v šoli niso učili. Zanje je bilo potrebno pred odhodom v »domovino« organizirati tečaje iz nemščine.

V Tretjem Reichu so naivno videli nadaljevanje tiste Avstrije, ki jim je pred prvo svetovno vojno omogočala omikano in urejeno življenje, v Italijanih pa so videli samo primitivce, ki so prinesli v njihove kraje nered, pokvarjenost in nasilje. Še na misel jim ni prišlo, da bi kot Slovenci težili k Slovincem ali se vsaj zavedali, da spadata k njim.

Nič ni pomagalo opozarjanje nekaterih duhovnikov in požrtvovalnost tomajskih šolskih sester. Na podlagi

ovadb in zahtev slovenskih nemčurjev so morali oditi, kot se je to zgodilo žabniškemu župniku Rafku Premrlu, ki je moral plačati svoje slovenstvo celo z Dachavom. Izdajalec najprej izda sebe (mogoče težko in boleče), izdajanje drugih pa postane kar avtomatično, prav tako zatajevanje in laganje.

Ko se je leta 1942 v glavnem to tragično preseljevanje končalo, je funkcionar Maier-Kaibitsch tako napisal: »Ne smemo več razlikovati med Nemci, Vindišarji in Slovenci. Vindišarji so Nemci, za Slovence pa tu ni več prostora. Od sedaj dalje ni več problema Slovencev« (str. 185).

Povsem brez retorike in skrajno realistično prikaže avtor to boleče dogajanje zgolj na podlagi dokumentov in napisanih pričevanj in z veliko krščansko prizanesljivostjo in razumevanjem za slabode svojih rojakov, ki so bili Slovenci, a so želeli biti Nemci, jih občudovali in se po njih zgledovali.

Po radiu smo slišali in v časopisih brali, da je bila predstavitev te knjige zelo odmevna in zelo slovesna. Ob prebiranju mi je večkrat prihajalo na misel, kako so jo sprejeli domačini in njihovi cerkveni in politični predstavniki. Tako jasnega in tehtnega poročanja prav gotovo nismo pogosto deležni v našem ožjem in tudi širšem slovenskem prostoru.

Ta pakt, ki se nam danes lahko zdi samo diabolichen, je vse bolj aktualen. Tudi naše vasi so izgubile po vojni povsem slovensko lice z načrtnim naseljevanjem istrskih beguncev prav v njihovi neposredni bližini, istrska mesta pa svoje prav po krivdi protislovenske euforije, saj je bilo marsikomu težko sprejeti, da bi ukazovali Italijanom vedno ponižni in ponižani Slovenci, pa tudi zaradi nasilnega obnašanja komunističnih upraviteljev (nasilnega do Italijanov in do Slovencev) in zaslepljene propagande in obojov italijanskih politikov. Koliko je bilo med istrskimi begunci Slovencev, ki pa so v novem okolju postali še bolj Italijani od Italijanov.

Pa se povrnimo v Kanalsko dolino! Zanimivo je, da njenih prebivalcev ni spravilo k zavesti niti dogajanje med vojno, njihovi vzorniki so ostali Nemci. Za slovenske šole se niso potegovali niti preostali, tudi ko bi bilo po vojni leta 1945 to povsem naravno. Slovenščine niso marali, vse bi raje bili, kot da bi se imeli za Slovence.

Ko se sprašujem, kako je mogoče, da zatajiš svojo narodnostno pripadnost, da se odpoveš svoji zemlji, svojim krajem, svoji tradiciji, si ne morem najti odgovora. Da tako storé posamezniki, je na žalost tudi razumljivo, da pa se za tako protinaravno ravnanje odloči kar skupnost v celoti, je pa nekaj groznega in nerazumljivega. Avtor pojasnjuje to protinaravno obnašanje kot posledico strahotnega ob-

čutka manjvrednosti, ki naj bi ga imeli ti ljudje.

Kaj je v nas Slovincih tako pošastnega, da bi se morali sramovati svojega porekla? Načrtnega raznarodovanja smo bili deležni vsi, kako je mogoče, da je bilo pri njih tako uspešno. Kdaj se je začelo? Je bila temu kriva revščina, pomanjkanje vzgoje in izobrazbe? Nemoč poštenih domačinov? Nemoč redkih zavednih slovenskih duhovnikov? Pomanjkanje povezave z ostalimi Slovenci?

Ob tem prebiranju ne morem mimo najnovejšega dejstva — prošnja za italijansko državljanstvo na slovenski strani meje. Sloni to ravnanje tudi tam na občutku manjvrednosti, ki pa gotovo ne more izvirati vsaj iz pomanjkanja izobrazbe ne, kot sem to pripisala zapeljanim prebivalcem Kanalske doline. Kdo in kaj je torej krivo, da se ne cenimo, da ne jemljemo svoje narodnostne pripadnosti naravno, da ne čutimo potrebe, da bi rasli v ponosu in samozavesti? Zanimanje državljanske vzgoje v najširšem pomenu besede, ignoriranje naravnega prava, oboževanje tujega, pomanjkanje kritičnosti in razgledanosti? Sedaj, ob koncu drugega tisočletja prav gotovo niso drugi krivi za takšne slabode.

Iz knjige tudi vzemo, kako težko so to optantstvo plačali, s ceno, na katero ob odločanju sploh niso mislili. Nekaj družin naših rojakov iz Kanalske doline se je rešilo pred dokončnimi uničujočimi posledicami zaradi zaostritve vojne, Mussolinijevega in Hitlerjevega poraza ter končno v letu 1948 zaradi dogovora De Gasperi-Gruber. Kako pa se bo zasakalo optiranje današnjim optantom?

Pa še nekaj bi rada dodala. V Istri si Italijani zelo prizadevajo, da ne bi bili razdeljeni. Mi te razdeljenosti niti ne občutimo več, čeprav smo ločeni upravno in cerkveno. Sploh se ne poznamo in ne vemo, kaj se kje dogaja in koliko nas sploh je in koliko je podobnih izgubljenih duš. Zdi se mi, da obstajajo med nami zidovi, ki nam preprečujejo, da bi sploh vedeli drug za drugega. To povezavo moramo iskati in začeti nova tkanja vezi in samozavesti, saj ne sme biti za našo čast nikoli prepozno.

Garjupova knjiga mora v vsakem izmed nas zbuditi nekaj prizadetosti in ogorčenosti in veliko mero občudovanja do tega samotnega pričevalca in izpraševalca naše vesti.

Kdaj se bomo lahko zbrali na slavo, ko bo temu zaslužnemu Slovincu podeljeno kako priznanje?

Nada Pertot

* * *

V sredo, 1. februarja, bo gost društva Jadro iz Ronk Viktor Selva iz Štandreža, ki bo pokazal diapozitive o naravi. Srečanje bo na sedežu društva v Romjanu ob 20.15.

V SKK je bil slavnostni 4. Slovenija party

Ustvariti je treba normalno slovensko zavest

V Peterlinovi dvorani v Trstu je konec prejšnjega tedna zvečer potekal že 4. Slovenija party, ki ga ob obletnici mednarodnega priznanja Republike Slovenije prireja Slovenski kulturni klub (SKK) in Mladinski odbor Slovenske prosvete (MOSP).

Letošnji slavnostni govornik je bil prof. Tomaž Simčič, ravnatelj liceja »France Prešeren« v Trstu. Dotaknil se je pojava pomanjkanja zgodovinskega spomina, po katerem je slovenska državnost obravnavana kot nekaj samoumevnega, pridobljenega enkrat za vselej, in za kar se ni treba več boriti. Še bolj pa je zaskrbljujoče dejstvo, da se v slovenski misli uveljavljata dva pogleda na slovensko državo, ki sta enako nesprijemljiva.

Po prvem je strateško-politična umeščenost Slovenije dokončna, njena pot v demokracijo in blaginjo pa edina možna. Če sledimo drugemu pogledu, pridemo do zaključka, da je v Sloveniji tež-

ko kaj najti, kar bi bilo pozitivno. Ustvarja se tudi mit Evropske Unije.

Te dejavnike je potrebno po Simčičevem mnenju preseči in ustvariti normalno slovensko zavest, ki mora sloneti na realnih dejstvih, zdravem realizmu, na prepričanju, da je narodna zavest nekaj, kar si človek ne izbere sam in kar mora sprejeti, da se po juniju 1991 poleg narodne vključuje tudi državniška zavest, kateri pa se ne enačita na tem, da slovenski narod presega meje Republike Slovenije. Danes je prišel čas, je še dejal Simčič, da o vprašanju razmerja med slovensko manjšino v Italiji in matično državo začnemo razmišljati trezno in realno. Pri tem se je ustavil o prebujajočih se nacionalizmih ne samo v vzhodni, ampak tudi v zahodni Evropi, ter pri težavnem položaju slovenske manjšine v Italiji, katere temeljne kulturne ustanove so hudo ogrožene. Zaradi tega, je zaključil Simčič, je treba

Udeleženci »Slovenskega praznika« SKK

(foto Kroma)

še bolj utrditi vezi med manjšino in matico in pomembno je, da Slovenija uvidi, da je močna manjšina tostran meje ravnotako v njenem življenjskem interesu.

Slavnostni gost večera je bil Ivan Oman, bivši član slovenskega predsedstva v času osamosvojitve. Obudil je spomin na tiste čase in na potek demokratizacije Slovenije in njene osamosvojitve ter poudaril, da je svoboda naj-

večja vrednota za človeka. Vendar še velik del slovenskih državljanov te svobode ne zna ceniti.

4. Slovenija party sta še popestrila recital članov gledališkega krožka SKK, ki so prebrali nekaj odlomkov iz knjige Severni križ Alojza Rebule in iz pesniške zbirke 0, domovina Toneta Kuntnerja, ter nastop mešanega pevskega zbora iz Mačkolj pri Trstu.

Janko Jež

SPOMINI (24)

(Ob 50-letnici kapitulacije italijanske fašistične armade v Sloveniji)

Intermare

Zanimanje slovenske emigracije se je sprva osredotočilo na novi položaj v povojni Evropi, ko bi bilo treba preprečiti, da bi srednja Evropa v svojem najvišjem obsegu, to je od Baltika do Sredozemlja, izginila pod težo zahodnih in sovjetskih tankov. Ustanoviti bi bilo treba Zvezo držav, ki naj bi ločevala kapitalistični in komunistični svet. Te države naj bi se razvijale v demokratičnem duhu. Tej zvezi smo pravili **Intermare**. Obsegala naj bi vse države zahodno od današnje Ruske republike do Železne zavese vzhodno od današnje Nemčije, to je: baltske republike, Belorusijo, Ukrajino, Poljsko, Češko in Slovaško, Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo, Albanijo, Grčijo in Jugoslavijo.

Organizacija **Intermare** je imela sedež v Rimu. Uradno se je imenovala **Klub za federalno Srednjo Evropo**. Do odhoda v London je bil predsednik tega kluba dr. Miha Krek, tajnik pa dr. Ciril Žebot. Ena od prvih brošur, ki jih je izdal ta Klub, je bila posvečena Sloveniji. Uredil jo je Fran Erjavec. V brošuri je tudi zemljevid srednjeevropske zveze **Intermare**. Dr. Krek je bil tedaj član jugoslovanske vlade v begunstvu s sedežem v Londonu, zato je razumljivo, da se v Rimu ni mogel izpostavljati z aktivnim delom za **Intermare**. Tudi Ciril Žebot je pustil tajništvo organizacije **Intermare** in se ves posvetil boju za svobodno slovensko državo. V okviru kluba **Intermare** so tedaj prevzeli iniciativo Poljaki.

Anton Novačan

V Rimu se je po 8. septembra 1943 znašel dr. Anton Novačan. Stik z njim je bil neizbežen in logičen. Novačan se je sicer kot težak srčni bolnik kmalu skregal s politiki, češ da so ga ovadili Angležem, ko je skozi Grčijo bežal v Egipt, da bi se nato tudi sam zatekel v Rim. Angleška vojaška policija ga je prestregla v Palestini in internirala. Na Kristusovem grobu se je Novačan zabljudil, da bo napisal najboljši sonetni venec v slovenskem slovstvu, če bo Slovenija spet postala svobodna. To je **Peti evangelij**. Ko so Angleži uvideli, da so glede Novačana nasledili podli denunciaciji, so ga izpustili in mu omogočili pot v Kairo in nato v Rim. Tu je v podstrešni čumnatu v samostanu in kliniki nemških bolniških sester Elizabetink na Olmati, blizu bazilike Marije Snežne, neumorno in vztrajno pisal, iz dneva v dan, sonete o Kristusovem življenju. Za nas je bil pravi užitek, ko je v naši družbi zanosno čital komaj na papir prelite sonete in nam jih razlagal. V Trstu je nato sonete še enkrat pregledal in jih dal natisniti v čedni knjigi z naslovom **Peti evangelij**, to je evangelij v verzih, kot mi je sam povedal.

Morda je bilo prav in pametno, da smo pustili Novačana samega v boju z rimami in verzi, saj smo se tudi v njegovem imenu bojevali za skupne ideale.

Novačan je bil zares čudak. Pravi Samosilnik, kakor junak iz njegove istoimenske povesti. Pa tudi Samosilnik, kakor izhaja iz njegove vrhunske drame Herman Celjski. Brž ko je prišel v Rim, je začel pogrešati cigarete. Zaloga iz Kaira je skopnela. Prosil me je, naj mu pomagam, da pride do predpisane nakaznice. Šla sva v urad Manufakture tobačnik izdelkov. Vrsta interesen-

Sporazum o prosti trgovini med Slovenijo in Češko

V drugi polovici lanskega leta je pri založbi Center marketing iz Ljubljane izšla publikacija z naslovom »Sporazum o prosti trgovini med Republiko Slovenijo in Češko Republiko«, ki obsega 218 strani ter 18 strani priloge. Tako imajo vsi zainteresirani možnost na enem mestu dobiti celotni sporazum kakor tudi več pojasnil in drugih analitičnih podatkov, ki se nanašajo na mednarodno sodelovanje Slovenije in Češke. Ta sporazum je začel veljati 1.1.1994, podpisan pa je bil 5.12.1993 v Ljubljani. To je bil prvi sporazum, ki ga je Slovenija sklenila z eno od držav članic Višegradske četvorke. Pri skupnem slovenskem izvozu je Češka na 16. mestu. Prepričani pa smo, da bo s tem sporazumom mednarodno sodelovanje povečalo blagovno menjavo v obojestransko zadovoljstvo. To zagotavljajo tudi ugodne carinske dajatve, ki so posebej opredeljene z dinamiko od leta 1994 do 1996. V tem sporazumu bomo našli številne zanimive proizvode za Slovenijo, ki so se svojčas kupovali iz bivših jugoslovanskih republik in drugih držav.

V prilogi k tej publikaciji so bistvena določila iz uredb o začasnih uporabi sporazumov o prosti trgovini med Slovenijo in Češko Republiko.

Zlasti za zunanjetrgovinske operaterje je pomembno, da imajo na enem mestu celovit pregled nad sporazumom o prosti trgovini z omenjeno državo. Isto velja tudi za druga podjetja in poslovneže, ki lahko hitro poiščejo posamezne materiale, izdelke, opremo in repromateriale za njihovo nadaljnje poslovanje oziroma potrebe.

dr. Gabrijel Devetak

Zoran Thaler kandidat za slovenskega zunanjega ministra

Predsednik vlade Janez Drnovšek je v začetku tega tedna poslal državnemu zboru ime dveh kandidatov: za zunanjega ministra je predlagal Zorana Thalerja, poslanec liberalne demokracije, ki je obenem predsednik parlamentarnega odbora za mednarodne odnose, Janko Deželak, podpredsednik Slovenskih krščanskih demokratov pa naj bi postal minister za ekonomske odnose in razvoj. Poslanci bodo o obeh kandidaturah glasovali na izredni seji, ki bo v četrtek, 26. januarja.

Thaler je v svoji prvi izjavi za javnost izrazil upanje, da njegova kandidatura ne bo povzročila polemik. Dejal je dalje, da se zaveda težavne naloge, ki ga čaka v slučaju izvolitve. Njegov cilj bo izboljšanje odnosov s sosednjimi državami, z Evropsko zvezo, Efto in Natom.

SLOVENSKO STALNO GLEDALIŠČE

v koprodukciji s
STALNIM GLEDALIŠČEM
FURLANIJE-JULIJSKE KRAJINE

Peter Handke

ČAS, KO NISMO VEDELI NIČESAR DRUG O DRUGEM

Režija Giorgio Pressburger

SLOVENSKA PREMIERA:

v soboto, 28. januarja, ob 20.30
ABONMA RED A in B

PONOVIČE:

v nedeljo, 29. januarja, ob 16.00
ABONMA RED C

v torek, 31. januarja, ob 16.00
ABONMA RED I

v sredo, 1. februarja, ob 20.30
ABONMA RED D

v četrtek, 2. februarja, ob 20.30
ABONMA RED E in F

Do 31. januarja je treba plačati davek »na senco«

Vsi trgovci in drugi gospodarski operaterji, ki so komaj plačali ob koncu leta občinski davek TOSAP '94 na sončne zaveses obratov, bodo morali do konca tega meseca plačati isti znesek še za sončno leto 1995. Člani Slovenskega deželnega gospodarskega združenja iz tržaške občine, ki so plačali lanske davek preko tajništva Združenja, bodo isto lahko storili tudi za TOSAP '95. Občina Trst je namreč že dostavila zadevne obrazce za poštno plačilo, ki so na razpolago na sedežu SDGZ v Trstu, ul. Cicerone 8.

Davek TOSAP, kot znano, obdavčuje zasedbo javnega zemljišča (pločnika, ulice) s sončno zaveso in obravnava površino, ki jo pokriva zavesa obrata, ko je maksimalno odprta. Osnovne tarife zloglasnega »davka na senco« so ostale, vsaj za Trst, nespremenjene in se nanašajo na štiri občinska območja, s strogega mestnega središča do predmestja in zadnjih kraških obronkov. Davčni znesek na kvadratni meter se odnošno zniža: obrati, ki spadajo v I. kategorijo plačajo po 20.400 lir na m²; v II. kategorijo po 16.500 lir; v III. kategorijo po 12.900 lir; v IV. kategorijo po 10.200 lir.

Kdor ni plačal davka TOSAP '94 iz katerihkoli razlogov ali je odprl novo dejavnost in bi rad uredil svoj status za tekoče leto, naj se čimprej javi na urade SDGZ. Zavezanci iz drugih občin naj se neposredno obrnejo na pristojne urade slednjih. Za podrobnejše informacije so na razpolago poleg Združenja davčni uradi samih občin (za Trst: Largo Granatieri 2).

Davorin Devetak

Vabimo vas na predstavitev Trinkovega koledarja 1995 v petek, 27. januarja 1995, ob 18. uri v Knjižnici »Ivan Trinko« v Čedadu, ul. IX Agosto 8.

O knjigi bosta spregovorila urednika Marino Vertovec in Živa Gruden, prisotni bodo tudi nekateri avtorji.

Ob tej priložnosti bomo predstavili tudi Jadranski koledar in Koledar Mohorjeve družbe.

Izšla je glasbena kaset

Vokalne skupine KRILA

za Sklad Mitja Čuk

s slovenskimi ljudskimi,
latinskimi in črnskimi pesmimi
dobrodelni nakup — prijetno darilo!

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST« -
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
št. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član

Združenje periodičnega
tiska v Italiji

gov, potrebnih tobaknega mamila, je bila velika. Vila se je iz velike veže daleč gor po izredno visokem stopnišču. Novačan je junaško začel stopati po stopnicah, ko ga je možak potegnil za plašč in ga vprašal: »Ma con che diritto vuole andare su prima di me?« (S kakšno pravico hočete gor pred mano?). Novačan ga je pogledal, zgrabil z obema rokama za ovratnik, ga dvignil s tal in zavpil: »Col diritto del più forte!« (S pravico močnejšega!). Tako si je prihranil nekaj ur neprijetnega čakanja.

Počasi sem se začel poslavljati od Rima. Kar po vrsti sem šel pozdravljat ljudi, ki so mi dobrih pet let bližje: Slovence, staronaseljence in emigrante, pa tudi dobre italijanske znanke. To je bilo neizbežno, kajti iz Zagreba je prišel v Rim lektor srbohrvaškega jezika, imenovan na osnovi posebne pogodbe med Italijo in Jugoslavijo. Razumel sem, da me bo prvi slavist, ki se bo v Ljubljani zanimal za mesto lektorja slovenščine v Rimu, spodnesel, kajti jaz nisem imel predpisane usposobljenosti. V Ljubljani sem namreč študiral romanistiko in se specializiral kot italijanist. V Rimu pa sem imel med diplomskimi predmeti poleg italijanščine še slovenščino, slovansko filologijo in bolgarščino. Po italijanskem načinu gledanja na problem lektoratov, to je lektorjev italijanskega jezika na tujih univerzah, bi prav tako izpadel, ker sem bil jugoslovanski državljani in kot tak tudi za lektorat italijanščine v tujini nisem mogel računati. Tudi če bi si medtem pridobil italijansko državljanstvo, bi me prav gotovo ne jemali v poštev. Zato sem začel misliti na povratek domov, se pravi v Trst, kjer sta živela moja mati in sestra Dragoslava. Da sem začel pripravljati kovčke, je odločal še nov dejavnik.

V Trstu se je dr. Srečko Baraga, strokovni svetovalec za slovenske šole v šolskem uradu Zavezniške vojaške uprave, pripravljal, da emigrira v Argentino. Začeli so se pogovarjati, koga predlagati na njegovo mesto. Inž. Boris Sancin je predlagal mene. Že v Ljubljani mu je žena Francka pred odhodom v Rim povedala mojo zgodbo in mu verjetno dala moj naslov in številko telefona. Tako me je obiskal v Rimu. Z njim sta tedaj prišla v Rim tudi dr. Branko Agneletto in dr. Branko Mikuletič. Sancin me je prosil, naj se takoj

odpravim v Trst na Baragovo mesto. Začuden sem bil zaradi takšne ponudbe. V čigavem imenu? Zdi se, da je šef šolskega urada ZVU v Trstu načelno privolil, da me imenuje za Baragovega naslednika. Prav nič nisem bil navdušen nad takšno ponudbo. Sancinu sem obljubil, da mu bom telefonsko sporočil v Trst kaj več o svojem sklepu. Treba se je bilo pogovoriti z ženo Francko. Ona ni temu nasprotovala. Že od vsega začetka sva morala vedeti, da je naše bivanje v Rimu začasno. Razen tega sva imela pri sebi nečaka Dragota, ki je v Rimu naredil prva dva letnika liceja Chateaubriand za otroke tujih diplomatov pri italijanski vladi. Francozi so namreč tedaj šteli šolske letnike od 13. navzdol. Za Dragota sva morala namreč resno misliti, da urediva njegov državljanski položaj in ga spraviva v slovenske šole. V Rimu sem namreč Dragota enostavno prijavil kot svojega sina, da ne bi imel sitnosti z nemškimi okupacijskimi silami. To so mi tudi drugi svetovali. Tudi na argentinskem potnem listu, ki sva si ga medtem s Francko za vsak primer priskrbela, je bil Drago naveden kot najin sin.

Sancinu nisem dal takoj pritrdilnega odgovora. Ko me je po svojem povratku v Trst po telefonu spet vprašal, kako sem se odločil, sem še vedno dvomil v koristnost prevzema tako odgovornega mesta. Povedal sem mu, da bi raje sprejel kako učno mesto na slovenskih šolah. Vsekakor sem mu obljubil, da pridem kmalu v Trst na pogovor z njim, z dr. Agnelettom, dr. Barago in šefom šolskega urada pri ZVU. Tako sem tudi naredil.

Ženo sem prosil, naj se začne pripravljati na odhod v Trst. Odpovedal sem stanovanje. Medtem ko je žena jemala slovo od svojih prijateljic in Dragota odjavila v francoski šoli, sem spet obiskal Trst. Tu sem se javil pri šefu šolskega urada ZVU in se kot priporočilo skliceval na dr. Agneletta starejšega. Bil je prijazen. Dejal mi je, da dobim mesto pri ZVU, ki ga je dotlej imel dr. Baraga. Na moje pomisleke, ali bom zares zadovoljivo vodil urad za slovensko šolstvo in ali bi lahko kasneje dobil mesto profesorja na slovenskih srednjih šolah v Trstu, mi je odgovoril pritrdilno. Zagotovil mi je tudi, da bom v mestu dobil primerno stanovanje.

(Dalje)